

ปัญหาวิสัยทัศน์

คำถาม

ผู้ป่วยหญิงอายุ 30 ปี มีบุตรแล้ว 2 คน มาหาที่คลินิก พบว่าซีดมาก ไม่มีประวัติเสียเลือดที่ไหน (ประจำเดือนปกติ, ไม่มีอาการปวดท้องหรืออุจจาระดำ) กินอาหารได้ตามปกติ ตรวจร่างกายพบว่าผู้ป่วยปกติทุกอย่างนอกจากซีด ในรายเช่นนี้เราให้เหล็กไปกินเลย จะผิดหรือถูกต้องอย่างไรและจะให้นานเท่าไร

คำตอบ

ในต่างจังหวัดซึ่งไม่สามารถตรวจโลหิตอย่างละเอียดได้ ควรจะให้เหล็กได้เลยในผู้ป่วยประเภทนี้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในบ้านเรา อาการโลหิตจางมีสาเหตุจากขาดธาตุเหล็กเป็นอันดับแรก และเนื่องจากผู้ป่วยรายนี้ไม่มีประวัติเสียโลหิต มีบุตรเพียงสองคน (ถ้ามีบุตรติด ๆ กันหลายคน อาจจะมีขาดธาตุเหล็ก) น่าจะนึกถึงการกินอาหารซึ่งมีธาตุเหล็กไม่พอ ถ้าเป็นดังนี้จะวิเคราะห์โรคได้จากประวัติและอาการดังต่อไปนี้

1. ประวัติอาหารขาดแคลน และผู้ป่วยยากจน
2. ลิ้นลิ้น และมีอาการแสบ (Atrophic glossitis)
3. เล็บหัวลงไปเป็นชั้น (Koilonychia หรือ Spoon nail)

ในกรณีซึ่งสงสัยว่าผู้ป่วยขาดเหล็กแต่ไม่มีอาการเหล่านี้ ต้องนึกถึงสาเหตุอื่น ที่พบได้บ่อยเช่นกัน คือ พยาธิปากขอ สาเหตุที่น่าจะนึกถึงมาก ถ้าได้ประวัติว่าผู้ป่วยมีอาชีพทำไร่และเดินเท้าเปล่า ผู้ป่วยพวกนี้บางครั้งจะซีดมากจนเยื่อตาแทบไม่มีสีเลือด แต่จะยังพอเดินและทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ ถ้าอาการโลหิตจางมากเช่นนี้ เกิดจากสาเหตุอื่น ผู้ป่วยจะมีอาการอ่อนเพลียมากจนทำอะไรไม่ได้เลย ทั้งนี้เพราะโลหิตจางเกิดรวดเร็วและร่างกายปรับตัวเองไม่ทัน

การรักษาโดยให้เหล็กนั้น อาจกินติดต่อกันนานจนเห็นว่าผู้ป่วยมีสีเลือดดีใกล้เคียงคนปกติ ถ้าสงสัยว่าจะมีพยาธิปากขอควรให้ยาถ่ายพยาธิเลย เพราะในปัจจุบันยาถ่ายพยาธิปากขอกินเพียงครั้งเดียวและไม่มียันตราย

วิธีรักษาโดยให้กินเหล็กนั้น ร่างกายจะดูดซึมเข้าไปเท่าที่ต้องการเท่านั้น ไม่มีภาวะเกินขนาดเกิดขึ้น การให้ยานานเกินไปมีข้อเสีย คือสิ้นเปลืองเงินโดยไม่สมควรเท่านั้น

ในรายที่ขาดธาตุเหล็กเนื่องจากการกินไม่พอ สาเหตุมาจากภาวะเศรษฐกิจ ดังนั้นผู้ป่วยก็ยังคงขาดต่อไปอีกตราบใดที่แก้ปัญหาไม่ได้ ในกรณีเช่นนี้เมื่อให้เหล็กจนมีสีเลือดพอแล้ว อาจจะต้องลดขนาดยาลงมาเหลือวันละ 2-3 เม็ด (Ferrous sulfate) และคงให้ต่อไปเรื่อย ๆ ก็ได้